

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER COMTESSA
DE SOBRADEL, NÚM. 1-3 I CARRER AVINYÓ NÚM.
34, BARCELONA (BARCELONÈS)

Codi Servei Arqueologia Barcelona: 096/14
Núm Exp DGPC: 2014/1-11393

Dates de la intervenció: 1 al 17 d'octubre de 2014

Carles Navarro i Barberán

Mataró, juliol de 2016

ÍNDEX

1. Fitxa tècnica	3
2. Situació del jaciment	4
3. Notícies històriques	6
4. Motivacions i objectius de la intervenció	13
5. Metodologia	15
6. Descripció dels treballs realitzats	16
7. Conclusions	19
8. Bibliografia	20

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

1. Fitxa tècnica

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Comtessa de Sobradiel, núm. 1-3 i carrer Avinyó núm. 34, de Barcelona (Barcelonès)
UBICACIÓ	Barri Gòtic (Districte de Ciutat Vella) Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS89 (UB/ITC)	X: 431275.4; Y: 4581361,5 Z: 9,2 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	1 al 17 d'octubre de 2014
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Carles Navarro i Barberán

2. Situació de la intervenció

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, al Barri Gòtic, concretament als carrers de la Comtessa de Sobradiel núm. 1-3 i carrer Avinyó núm. 34 (**Fig.1**)¹. Es tracta d'una zona de Ciutat Vella, en un indret amb terrenys quaternaris i sorral.

El terme municipal de Barcelona se situa bàsicament sobre una superfície gairebé plana (el Pla de Barcelona). El Pla limita pel sud-est amb el mar i pel nord-oest amb una barrera muntanyosa, la Serralada Litoral, que el separa de la veïna depressió del Vallès, mentre que s'expandeix cap al nord-est i el sud-oest fins als límits naturals que marquen les artèries fluvials del Besòs i del Llobregat. Les coordenades entre les quals s'estén són 2°7' a 2°11' de longitud est de Greenwich i 41°22' a 41°27' de latitud nord.²

La funció de capital de Barcelona ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica del Pla, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord - sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs - Congost - Ter); accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell, el primer, i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon³.

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament distingibles⁴:

a) El nucli antic, que restà clos fins a la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Proper a la mar, està dominat pel sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el Pla i cau bruscament sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:

- un nucli central, damunt el Mont Tàber, que correspon a la primitiva

¹ Veure documentació planimètrica

² SANZ, 1988, pàg. 17, 19 i 21.

³ AA. VV., 1982, pàg. 68.

⁴ AA. VV., 1982, pàg. 68.

ciutat romana. És justament en aquesta àrea on s'ha portat a terme el seguiment de la present memòria.

- al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval i que s'inclogueren dins el perímetre de les muralles aixecades els segles XIII-XIV: les vilanoves del Pi, de Santa Anna, de la Mercè, de Sant Cugat, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar o dels Arcs, entre d'altres.
- els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, que començaren a ser urbanitzats quan van quedar inclosos dins del tercer recinte fortificat, entre la segona meitat del segle XIV i la primera del XV.

b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No fou fins a darreries del segle XIX i principis del XX, una vegada enderrocades les muralles, que anaren essent annexionats a la ciutat.

c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que encotillaven el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle), i permeté alhora el creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota la muntanya.

3. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

L'indret objecte de la intervenció es situa a cavall entre l'interior i l'exterior del recinte emmurallat de la ciutat romana de Barcino, la fundació de la qual es data tradicionalment entre els anys 15 i 13 aC, just al peu de l'angle sud-oest de la muralla que la delimitava (**Fig.2**)⁵.

La ciutat romana, ubicada a la zona del Monts Taber, pròxim a la Catedral i a l'actual plaça de Sant Jaume, es trobava encerclada per una muralla de morfologia octagonal allargada construïda poc després de la seva fundació (segle I dC) pel magistrat C. Coelius. La destrucció de la ciutat per part dels francs al segle III dC va provocar que entre els segles IV i V dC la fortificació fos reforçada donant més amplada als murs i afegint-hi un conjunt de torres al seu voltant. La muralla, que delimitava una superfície no superior a les 10,4 hectàrees, comptava amb un total de quatre portes que coincidien amb els accessos als dos carrers o eixos principals de la ciutat, el cardo maximus i el decumanus maximus, de les quals arqueològicament només se'n coneixen les dues que corresponen a l'eix del decumanus: la porta nord-oest que es situa on avui dia es troba la plaça Nova i, d'altra banda, la del sud-est al carrer de Regomir. El perímetre exterior de la ciutat romana era vorejat per una vall o fossat que encerclava el recinte emmurallat.

Encara que l'arqueologia ha posat al descobert que aquest fossat presentava diferents característiques específiques al llarg del seu recorregut, en general es tracta d'un gran retall a la roca que transcorre més o menys paral·lel a la muralla i que descriu una secció en forma de U.

La construcció d'aquest sistema defensiu s'hauria de situar en el mateix moment o immediatament després de la construcció de la primera muralla de Barcino, és a dir, entorn al segle I dC.

Quant a la seva funció, cal pensar que l'existència del fossat no responia a

⁵ Veure documentació planimètrica

critèris estrictament defensius (encara que al principi pogués dificultar l'atansament a la muralla), sinó que també cal atribuir-li la funció de recollida i canalització de les aigües, tant de la pluja que baixava per la riera de l'actual Portal de l'Àngel, com de les aigües residuals que podien ser abocades des de l'interior de la ciutat. L'existència de canalons o clavegueres que desguassaven les aigües brutes de la ciutat, travessant perpendicularment la línia fortificada, ha estat testimoniada a certs punts de la ciutat.

Encara que l'abandó dels fossats no es realitza d'una forma homogènia en tot el seu recorregut, sembla clar que aquest procés s'ha de relacionar amb els canvis que es produeixen en la ciutat a partir d'inicis del segle IV dC, moment en el qual es construeix el nou sistema defensiu que es juxtaposa exteriorment a la muralla fundacional.

El territori fora muralles, amb una ocupació minsca i dispersa fins a època alt-medieval, era un espai suburbà destinat a les tasques agrícoles.

A l'interior de la ciutat romana s'ubicaven els edificis públics o de govern i les grans domus senyorials. En canvi a la zona exterior de la muralla trobem el *suburbium* que constituïa un cinturó semi-urbà ocupat per edificacions aïllades o *villae* rústiques de producció agrícola, activitats que no estaven permeses a l'interior de l'àrea urbana, com per exemple la vil·la situada a la plaça Antoni Maura, molt propera a la muralla, o la de Sant Pau del Camp. D'altra banda, també es localitzaven les zones de necròpolis, com les aparegudes al carrer Francesc Cambó, al mercat de Santa Caterina, al carrer dels Arcs o a la plaça de la Vila de Madrid, per esmentar alguns exemples. Aquest ús com a lloc d'enterrament està documentat des d'època baix-imperial i continuarà durant època tardoantiga, amb l'aparició de petits recintes de culte.⁶

⁶ GINER IRANZO, Daniel. (2011)

3.2. Intervencions anteriors

En aquest apartat, exposarem breument les intervencions arqueològiques realitzades a les proximitats de la zona intervinguda, centrant-nos en aquelles que més dades han aportat sobre el desenvolupament urbanístic de l'àrea.

1.- L'any **1995** es va realitzar una intervenció arqueològica a la finca núm. 4 del carrer Comtessa de Sobradíel per la possibilitat que hi havia que durant les reformes del local es localitzés part de la muralla romana ⁷. Prèviament al control arqueològic, la constructora va obrir dues rases per tal de conèixer l'estat del clavegueram general de la finca. Posteriorment, i amb control arqueològic, es va procedir a obrir tres cales de prospecció. La cala 1 es va situar a l'entrada del local, en direcció nord-est, ja que la documentació històrica indicava que en aquest sector hi podia haver la torre circular de la muralla. Durant la seva excavació es va posar al descobert part de la massa de reompliment (*opus caementicium*) de la torre circular baiximperial i un petit traçat del pany altimperial. Tot aquest conjunt, es trobava tallat per una claveguera anterior a la construcció de l'edifici que data de 1892.

2.- L'any **2000**, es va fer una actuació arqueològica al carrer Comtessa de Sobradíel, núm. 4, consistí en el seguiment arqueològic dels rebaixos de terres que es van realitzar per tal d'instal·lar un ascensor ⁸. La cala efectuada feia 2 m. de costat assolint una fondària màxima d'1'20 m. Arran de la intervenció es documentà, a banda d'una seqüència estratigràfica d'època contemporània, el que s'interpretà com una petita part de la muralla romana baiximperial. Ubicat a l'angle sud del sondeig aparegué un carreu de dimensions considerables (70 x 40 cm.) de pedra de Montjuïc, la part superior del qual havia quedat molt malmesa. Adossat a aquest carreu, es va detectar l'altre element romà que constituïa una massa irregular molt compacta, formada per una important quantitat de morter de calç de color ataronjat lligat amb algunes pedres petites

⁷ RODRÍGUEZ, Marta (1996)

⁸ FABREGAS, Marta (2000)

e irregulars.

3.- Per últim, la campanya d'excavació portada a terme al carrer Avinyó, 15 / Pou Dolç, 4 (l'any **2003-2004**, sota la direcció d'Adriana Vilardell)⁹, ha lliurat un conjunt arqueològic d'inestimable valor. S'hi va localitzar part de la muralla de Barcino, un espai que podria correspondre a un tram de *l'intervallum*, on s'hi documentaren diverses estructures industrials d'un moment tardà, i, amb façana a *l'intervallum*, restes d'una domus d'origen altimperial i remodelada en època tardoantiga, moment en què s'hi portà a terme un nou programa decoratiu, que s'ha conservat en part.

4.- També a l'any **2004**, es va portar a terme una excavació en extensió al carrer de Regomir, núm. 6 / Ataül, núm. 9¹⁰. S'hi documentaren, bàsicament, estructures d'època romana, corresponents a la zona del *castellum*. Concretament, es localitzaren les restes de dues edificacions de característiques i èpoques diferents: d'una banda, part de la fortificació tardana de la ciutat romana i, de l'altra, a l'interior de la primera, part d'un edifici de caire públic d'una etapa anterior. Pel que fa a la muralla tardoantiga, s'ha documentat, a nivell de subsòl, dos trams de fonaments separats per una torre quadrada i, proper a la façana del carrer Regomir, en alçat, part del parament exterior de la torre de planta circular que flanquejaria la porta de Regomir. Pel que fa a l'edifici públic, sembla que era de característiques monumentals i que data de la fase fundacional de la ciutat o de poc després; en època tardoantiga, fou fortificat, i podria ser el motiu i el condicionant de la forma urbana d'aquesta part de la ciutat romana.

5.- En el **2007**, destaca la intervenció que es va realitzar al carrer d'Avinyó núm. 30, carrer de N'Arai núm. 10 i plaça de George Orwell, 4-5, on aparegué un estrat amb material romà i l'indici del que podria ser una part del fossat que envoltava la muralla romana, junt a estructures de tipus domèstic que van des

⁹ VILARDELL FÉRNANDEZ, Adriana (2006)

¹⁰ HERNÁNDEZ-GASCH, Jordi (2006)

del segle XIII fins al segle XX ¹¹.

6.- Una de les intervencions arqueològiques més interessants que ha posat al descobert el fossat romà, tant per la seva proximitat a l'àmbit de la present intervenció com per les característiques particulars que presenta, és la desenvolupada l'any **2008**, per Cristina Belmonte al carrer d'Avinyó, 16 / carrer de Lleona, 12-14 ¹².

En aquest indret aparegueren dos trams de fossar paral·lels entre sí que es situen a uns 30 m de distància de la muralla. Ambdós, excavats en el terreny geològic, presenten una secció en forma de lletra U, amb unes amplades que oscil·len entre els 4,50 i 6 m i unes fondàries d'entre 1,50 i 2 m. Els valls es comencen a amortitzar a mitjan segle I dC i es rebleix definitivament a la segona meitat del segle III dC.

Aquesta intervenció també va resultar molt interessant perquè va permetre documentar l'evolució d'aquest espai suburbial al llarg de l'època romana, identificant-se en resum les següents fases:

- Fase I (10 aC.-120 dC.): vall de la muralla i abocador.
- Fase II (120-225 dC.): estructures d'habitació i producció.
- Fase III (225-325 dC.): darreres reformes i abandonament.

7.- Durant l'any **2011**, al carrer Comtessa de Sobradiel, núm. 1 ¹³, es va fer una intervenció arqueològica va consistir en el control de l'obertura d'un sondeig de planta rectangular a la planta baixa de l'edifici amb unes mesures de 2,10 m de longitud per 1,87 m d'amplada i una fondària final de 1,80 m. Per sota, a 60 cm per sota del nivell de circulació actual, es va trobar trobem directament l'inici de l'estratigrafia d'època romana, retallada per rases de fonamentació d'unes

¹¹ cartaarqueologica.bcn.cat/3258

¹² BELMONTE SANTISTEBAN, Cristina (2008)

¹³ GINER IRANZO, Daniel (2011)

estructures associades a materials ceràmics baixmedievals.

8.- **L'any 2012**, Alessandro Ravotto, va fer el seguiment d'una rasa al llarg del carrer de Cervantes que va permetre documentar un tram de les muralles d'època romana i una estratigrafia associada que anava des del canvi d'era al segle VI dC ¹⁴.

A partir de la construcció de la nova muralla pel rei Jaume I el 1268, aquest espai fins ara extramurs va quedar integrat a l'interior de la ciutat, el que sembla que va suposar l'inici de la seva urbanització definitiva a partir de finals del segle XIII.

Segurament, aquesta urbanització de l'entorn va haver d'estar condicionada per la proximitat del conegut com Palau Reial Menor de Barcelona (o també com Palau de la Comtessa), primer residència de l'Ordre del Temple a Barcelona (des de 1134 originada per la donació que un tal Ramon Massanet havia fet d'una casa emmurallada i emmerletada construïda parcialment amb els murs de l'antiga muralla sud romana i tocant al castell de Regomir) i posteriorment, des de 1328, residència reial. El palau fou enderrocat el 1859 i la zona parcel·lada en nous carrers i cases, malgrat que encara es poden veure restes com és la capella del Palau Reial, que abans havia estat la Capella del Convent dels Templers i reconstruïda al segle XVI per la família Requesens que avui, amb la façana molt restaurada, és una església al número 4 del carrer d'Ataülf, o una solitària porta al fons del carrer Timó.

S'ha de senyalar que amb l'enderroc del Palau Reial Menor, al mateix carrer de la comtessa de Sobradiel, es va descobrir a la *insula* romana situada al subsòl un important mosaic actualment dipositat al Museu Arqueològic de Catalunya. L'escena (una carrera circense de quadrigues amb la indicació dels noms dels cavalls i de les quadres de procedència) reflecteix el gust habitual de l'elit de mitjan segle IV. És molt probable que aquesta estança formi part de la

¹⁴ RAVOTTO, Alessandro (2012)

domus privada d'un alt membre de la comunitat de *Barcino*¹⁵

Així, a mitjan segle XIX, amb la remodelació urbanística que va suposar l'enderroc del Palau Reial Menor, es va bastir l'edifici que encara actualment ocupa el solar, conegut com Casa Joan Font i Mariages.

Construït el 1

segons projecte del mestre d'obres Felip Ubach, l'edifici d'habitatges entre mitgeres en cantonada consta de planta baixa, entresòl i quatre plantes pis, amb una composició segons eixos verticals. Les obertures estan disposades en balcons de llosana individual majoritàriament ja que a les plantes principal i primera les obertures centrals s'agrupen mitjançant un balcó corregut. Les obertures de la planta baixa agrupen la planta entresòl en el seu disseny. Un gran sòcol defineix aquesta planta especialment diferenciat per la motllura creada a l'altura de la planta principal. El parament de façana és d'estuc que per la seva disposició imita carreus de pedra i només es trenca per la imposta a l'altura de l'últim pis ¹⁶.

¹⁵ GINER IRAZO, Daniel (2011)

¹⁶ GINER IRAZO, Daniel (2011)

4. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria es va originar arran d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA, juntament amb EMTE REDES per tal de realitzar una estesa de cable subterrani de baixa tensió (amb llicència municipal: FECZE 03747-05-2), amb referència **Codi: 096/14** (Barcelona). Aquesta intervenció s'ha dut a terme a la vorera del carrer Comtessa de Sobradíel, números 1-3, i el carrer Avinyó núm. 34, de Barcelona (**Fig.3**)¹⁷.

Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es va plantejar la necessitat de realitzar una intervenció arqueològica preventiva en vistes a la possible aparició de restes i d'estructures, seguint el procediment establert per la llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

El control arqueològic de l'obra s'encarregà a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòleg Carles Navarro i Barberán en va assumir la direcció tècnica. Els treballs de control es dugueren a terme entre els dies 1 i 17 d'octubre de 2014, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs de la realització de la rasa i d'estesa de cable, van ser executats per l'empresa Comercial de canalizaciones y maquinaria. (CAYMA).

Amb el seguiment arqueològic, es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat.

¹⁷ Veure documentació planimètrica

D'una manera molt resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa té un alt interès històric i arqueològic ja que:

1. La rasa que s'ha de realitzar s'inicia a l'interior de la ciutat romana de Bàrcino i, travessant la muralla, acaba al *suburbium* de la ciutat.
2. Aquest sector de la ciutat està inclòs en el Pla Especial de protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del districte 1 – Central, de l'any 2000, amb el núm. d'element 133, Conjunt de la Muralla romana, identificar de conjunt 3047.
3. Sector inclòs en el Catàleg del Patrimoni Arquitectònic, Històric-Artístic de la ciutat de Barcelona de 1978, Conjunt Especial del Sector de la Muralla Romana, Districte de Ciutat Vella, Sector Central, Element 134, Nivell B, Identificador de conjunt núm. 482
4. Edifici inclòs dins del Conjunt del Carrer de la Comtessa de Sobradíel (Urbanització del Palau Reial Menor), Districte de Ciutat Vella, Sector Central, Nivell C, Element 74, Identificador de conjunt 438.

5. Metodologia

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per Edward C. Harris ¹⁸ i Andrea Carandini ¹⁹.

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (**U. E.**), de manera que se'ls individualitza uns dels altres. Cada **U.E.** es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, posició física respecte a la resta d'**U. E.** del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també el tractament que es dóna al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació (com no és el cas del seguiment d'aquesta memòria). En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment –amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

¹⁸ HARRIS, 1991.

¹⁹ CARANDINI, 1997.

6. Descripció dels treballs realitzats

El seguiment arqueològic al carrer de la Comtessa de Sobradriel, números 1-3, i el carrer Avinyó núm. 34, de Barcelona (**Fig.4**)²⁰, es va portar a terme entre els dies 1 i 17 d'octubre de 2014. Va consistir en l'obertura d'una rasa davant del núm. 3 carrer de la Comtessa de Sobradriel, amb una arqueta ocupada per un transformador de l'empresa FECSA ENDESA, fins a la cruïlla del carrer Avinyó núm.34.

Prèviament a l'excavació pròpiament de la rasa, s'efectuaren una tres cales de comprovació per tal de determinar el lloc més adient per fer la nova instal·lació. Com que aquestes cales formaren part, posteriorment, de la rasa, no se'ls ha fet un esment diferenciat (si bé en la seva majoria es poden intuir en el recorregut de la rasa). S'han excavat un total de dues rases (**Fig.3**)²¹, que les hem volgut diferenciar i que anomenem:

RASA **100**, la ubicada al carrer de la Comtessa de Sobradriel núm. 1-3.

RASA **200**, és la tubular que correspon a la cruïlla del carrer de la Comtessa de Sobradriel amb el carrer Avinyó núm.34

RASA 100 (Fig. 5 a 7)²²

Aquesta rasa es troba situada al carrer de la Comtessa de Sobradriel núm. 1-3, amb una llargada aproximada de 41 metres, i amb una cota inicial de 6,326 m.s.n.m, segons la planimetria facilitada per FECSA-ENDESA.

L'amplada de la rasa **100** va oscil·lar entre 0,40 i 0,60 cm. al llarg del seu recorregut, mentre que la profunditat de la mateixa es va mantenir entre 0,60 i 0,70 cm respecte el nivell de circulació actual.

²⁰ Veure documentació fotogràfica

²¹ Veure documentació planimètrica

²² Veure documentació fotogràfica

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del paviment actualment en ús, així com de la seva preparació, es va portar a terme mitjançant el martell compressor manual i una màquina retroexcavadora. Pel que fa al buidatge de les rases fins a la profunditat desitjada, també es va realitzar o bé amb màquina retroexcavadora o bé de manera manual, utilitzant pic i pala.

En primer lloc, es va documentar el paviment actualment en ús, que consisteix en unes lloses de pedra sorrenca de 0,65/ 0,70 cm. de llargada, 0,35 cm. d'amplada i 0,07 cm. de gruix (**UE.101**), lligades amb morter de ciment (**UE 102**), que cobria la preparació del paviment actualment en ús (una capa de formigó d'uns 0,15 cm de potència (**UE 103**)).

Per sota del formigó, es va excavar un nivell d'aportació estèril de material arqueològic format per sauló de color ataronjat (**UE 104**), que s'estenia més enllà de la cota de 0'65 cm., cota màxima de la rasa; i que actuava de rebliment de les successives rases per a la instal·lació de serveis que s'han anat practicant, en aquest mateix indret, al llarg dels últims anys (el sauló cobria serveis de llum, aigua i gas que seguien la direcció de la rasa; així com dels mateixos serveis que la creuaven perpendicularment). No es pogué documentar la potència total d'aquest estrat, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima de la rasa.

El seguiment d'aquest tram de rasa tenia la seva importància, ja que en l'interior de la finca la ubicada al carrer Comtessa de Sobradí n.ºs. 1-3 durant l'any **2011**²³, es va fer una intervenció arqueològica on es va trobar en nivells molts superficials l'inici de l'estratigrafia d'època romana (amb rebliments del fossat romà), retallada per rases de fonamentació d'unes estructures associades a materials ceràmics baixmedievals (**Fig.6**)²⁴.

Malauradament, hem de dir que després de l'obertura de la rasa en aquest indret, i a la profunditat màxima de la mateixa, de no s'han localitzat

²³ GINER, Daniel (2011)

restes que ens indiquessin l'existència d'estructures romanes i/o baixmedievales.

RASA 200 (Fig.8 a 9) ²⁵

Aquesta rasa **200**, correspon a la tubular de la cruïlla del carrer Comtessa de Sobradriel núms.1-3 amb el carrer d'Avinyó núm.34 i segons la planimetria facilitada per FECSA-ENDESA, te una llargada aproximada de 2,50 metres, i amb una cota inicial de 5,00 m.s.n.m.

L'amplada de la rasa **200** va ser de 1,40 m, mentre que la profunditat de la mateixa es va mantenir entre 0,60 i 0,70 cm, respecte el nivell de circulació actual i fins l'aparició del col·lector del carrer Avinyó, que transcorre pel centre del carrer.

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del nivell actualment en ús (nivell d'asfalt) així com de la seva preparació, i es va portar a terme mitjançant amb maquina retroexcavadora, amb punta pneumàtica; pel que fa al buidatge de las rases fins a la profunditat desitjada, es va realitzar o bé amb màquina retroexcavadora o bé de manera manual, utilitzant pic i pala.

En primer lloc, es va documentar el paviment actualment en ús (nivell d'asfalt de 0,18 cm. de gruix, (**UE 201**), que cobria la preparació del paviment (una capa de formigó d'uns 0,30 cm de potència (**UE 202**).

Per sota d'aquesta capa, es va excavar un nivell d'aportació estèril de material arqueològic format per sauló de color ataronjat (**UE 203**), que actuava de reblliment de les instal·lacions de serveis (col·lector del carrer Avinyó, i els serveis de llum, serveis d'aigua) que seguien de manera perpendicular la direcció de la rasa. cm.. No es pogué documentar la potència total d'aquest estrat, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima de la rasa.

²⁴ Veure documentació fotogràfica

²⁵ Veure documentació fotogràfica

7. Conclusions

La intervenció arqueològica preventiva portada a terme al carrer de la Comtessa de Sobradíel, números 1-3, i el carrer Avinyó 34, de Barcelona no va permetre localitzar restes arqueològiques. Ha servit per constatar la inexistència d'estructures arqueològiques a la zona afectada (aquesta afirmació, és clar, és vàlida únicament fins a la profunditat màxima de 0,60-0,70 cm. respecte el nivell de sòl actual que es va assolir durant la intervenció).

Es van documentar nivells contemporanis, per sota del paviment actualment en ús, la seva preparació i un nivell d'aportació que actuava de rebliment de rases realitzades recentment per a la instal·lació de serveis, unitats estratigràfiques **101 a 104 i 201 a 203**.

Val a dir, també, que la tasca s'ha vist dificultada pel caràcter localitzat i parcial de la intervenció preventiva que s'ha portat a terme, consistent en una rasa de 43 m de llargària per 0,40-0,60 cm d'amplada, i de 2,40 m en la tubular, en què només s'ha assolit la profunditat de 0,60 / 0,70 cm respecte el nivell de circulació actual, així com per l'abundant presència de serveis i el col·lector del carrer Avinyó.

Així doncs, es pot concloure que la intervenció arqueològica ha tingut resultats negatius, ja que no han aparegut estructures arqueològiques, ni tampoc no s'ha recuperat material arqueològic.

És per aquesta raó que serà necessari esperar futures intervencions que amplii els coneixements sobre l'àrea estudiada i ajudin a respondre els interrogants plantejats.

8. Bibliografia

- **AA. VV. (1969-1980):** “*Gran enciclopèdia catalana*”. 15 vol. Edicions 62 Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona.
- **AA. VV. (1982):** “*Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*”. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- **AA.VV. (1992):** “*La ciutat a través del temps. Cartografia històrica*” *Història de Barcelona, Índex*. Barcelona.
- **AGUELO MAS, Jordi; HUERTAS ARROYO, Josefa i PUIG VERDAGUER, Ferran (2005a):** ” *Les excavacions a l’antic convent de Santa Caterina de Barcelona (Barcelonès)* ” , a Tribuna de Arqueologia 2001-2002, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, pàg. 208-224.
- **AGUELO MAS, Jordi; HUERTAS ARROYO, Josefa i PUIG VERDAGUER, Ferran (2005a):** “*Santa Caterina de Barcelona: assaig d’ocupació i evolució* “ , a Quaderns d’Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona (Quarhis) núm.1, Museu d’Història de la Ciutat de Barcelona, Barcelona, pàg. 11-43.
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA:** *bcn.cat/guia/bcnpic*
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA:** *cartaarqueologica.bcn.cat*
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA:** *Nomenclàtor dels carrers.* <<http://www.bcn.es/nomenclator/catala/cerca/welcome.htm>>
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA:** *Urbanisme de Barcelona. Catàleg de Patrimoni arquitectònic de bcn.* <<http://www.bcn.es/urbanisme/>>
- **AMADES, Joan (1984):** “*Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum I*”. Edicions 62. Barcelona.

- **BELMONTE SANTISTEBAN, Cristina (2008):** “ *L’ocupació de l’extrem sud-oest del suburbium de Barcino entre els segles I-IV dC: les troballes del carrer d’Avinyó* “, a Quaderns d’Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona (Quarhis) no 4, Museu d’Història de la Ciutat de Barcelona, Barcelona, pàg. 90- 105.
- **CARANDINI, Andrea (1997):** “*Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*”. Crítica. Barcelona.
- **CIRICI, Alexandre (1975):** “*Barcelona pam a pam*”. Ed.Teide 7ª edició (1985). Barcelona.
- **FABREGAS, Marta (2000):** “*Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Comtessa de Sobradíel, 4 de Barcelona (Barcelonès)*”. Inèdita. Servei d’Arqueologia de la Generalitat de Catalunya
- **GINER IRANZO, Daniel (2011):** “*Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Comtessa de Sobradíel, 1/ carrer Avinyó, 25 Barcelona (Barcelonès) Codi 027/11*”. Inèdita. Servei d’Arqueologia de la Generalitat de Catalunya
- **GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES:** “*Hipermapa. Atlas electrònic de Catalunya*”.<<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/actuacions/territori/hipermapa.jsp>>
- **HARRIS, Edward C. (1991):** “*Principios de estratigrafía arqueológica*”. Ed. Crítica. Barcelona.
- **HERNÁNDEZ-GASCH; Jordi (2006):** “*Memòria de la intervenció arqueològica als carrers Regomir, 6 i Ataülf, 9, de Barcelona, el Barcelonès* “ . Codi M.H.C.B.: 008-04. Inèdita. Servei d’Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

- **RAVOTTO, Alessandro (2012):** “ *Muralla romana, carrer Cervantes, codi ICUB 047/12.* ” a Anuari d’arqueologia i patrimoni de Barcelona, pp.121. Museu d’Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2012.
- **RODRIGUEZ PEDRET, Marta (1996):** “*Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Comtessa de Sobradíel, 4 de Barcelona (Barcelonès)*”. Inèdita. Servei d’Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
- **VILARDELL FÉRNÁNDEZ, Adriana (2006):** “*Memòria conjunta de la intervenció arqueològica del carrer Avinyó núm. 15 i del carrer Pou Dolç núm. 4 de Barcelona (Barcelonès), Codi MHCB:094-03*”. Inèdita. Servei d’Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

Repertori estratigràfic

RASA 100

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 101.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.
C/.Comtessa Sobradiel 1-3				
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús			
DESCRIPCIÓ :	Format per peces de pedra sorrenca 0,65/0,70 x 0,35 x 0,07 cm Apareixia a partir entre 6,32 i 5,42 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	102	És cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 102.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.
C/.Comtessa Sobradiel 1-3				
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús			
DESCRIPCIÓ :	Morter, amb una potència variable de 0,03 cm. Apareixia a partir entre 6,25 i 5,35 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	103	És cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 103.		
Sector: Rasa 100. C/.Comtessa Sobradiel 1-3		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús			
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència variable de 0,10 i 0,15 cm. Apareixia a partir entre 6,22 i 5,32 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	104.	És cobert per	102.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 104.		
Sector: Rasa 100. C/.Comtessa Sobradiel 1-3		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Nivell de rebliment servei recents.			
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color marró ataronjat amb, amb una potència variable de 0.30-0,50 cm. Cobria serveis contemporanis (aigua, llum i gas). Apareixia a partir entre 6'07 i 5,17 m. s. n. m. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa, 5,62 i 4,72 m.s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	103.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

RASA 200

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 201.	
Sector: Rasa 200. C/.Avinyó, 34		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús			
DESCRIPCIÓ :	Format un nivell d'asfalt de 0,18 cm Apareixia a partir entre 5,00 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	202	És cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 102.	
Sector: Rasa 200. C/.Avinyó, 34		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús			
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència de 0,30 cm. Apareixia a partir 4'72 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	203	És cobert per	201
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 203.	
Sector: Rasa 200. C/.Avinyó, 34		Fase: --	Cronologia: Contemporània.
DEFINICIÓ :	Nivell de rebliment servei recents.		
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color marró ataronjat amb una potència variable de 0.60-0,70 cm. Cobria serveis contemporanis (col·lector, aigua, llum). Apareixia a partir de 4,42 m. s. n. m. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa 3,72 m.s.n.m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a		És cobert per 202.
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

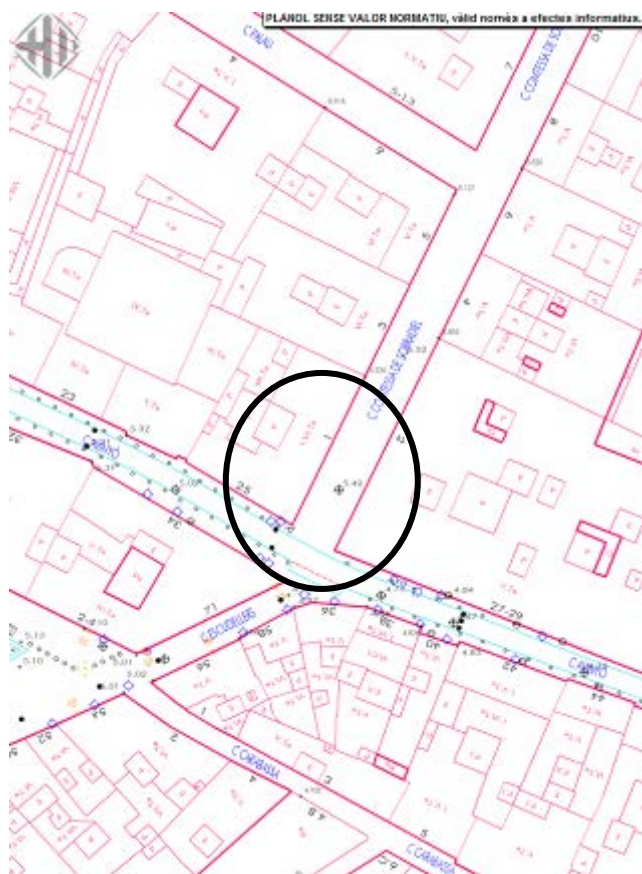

Fig.1.- Vista aèria de la zona i del seu entorn actual i la situació de la intervenció dins el parcel·lari

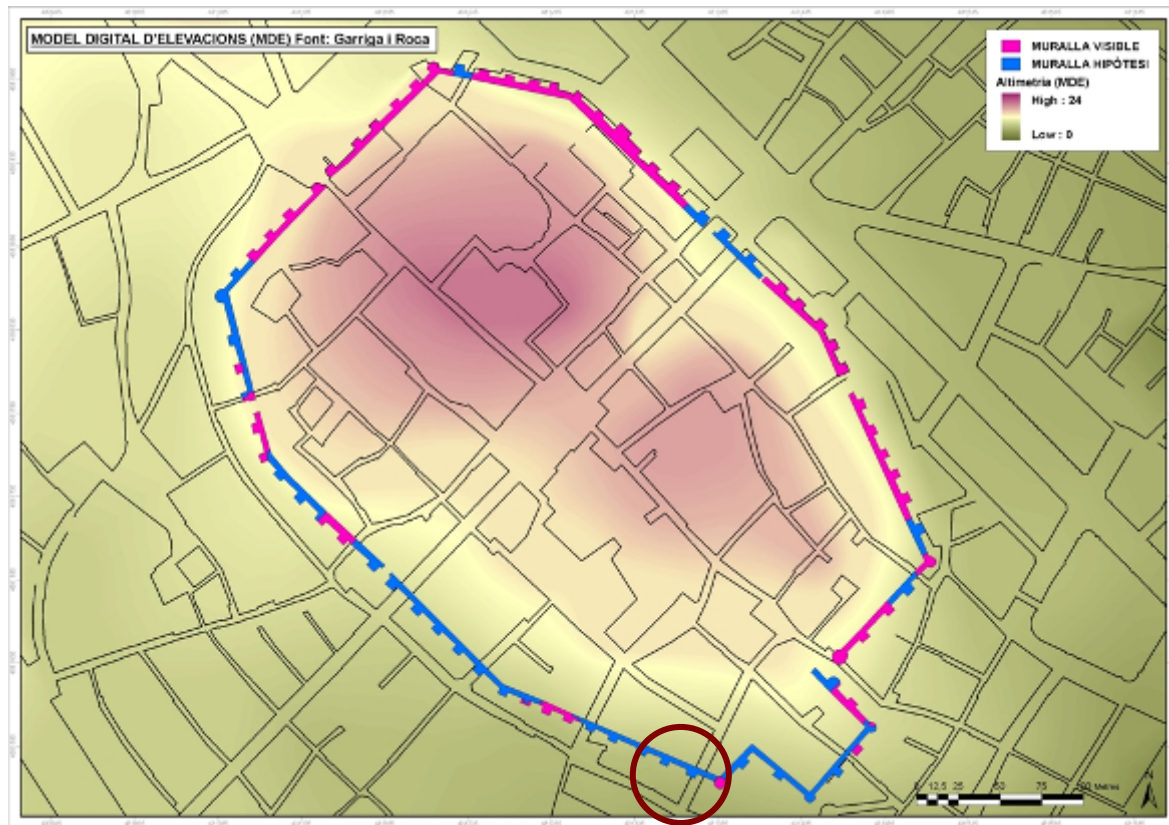

Fig.2.- Situació de l'àmbit d'intervenció en relació a la muralla romana.

Fig.4.- Vista del carrer de la Comtessa de Sobradriel i del Carrer Avinyó

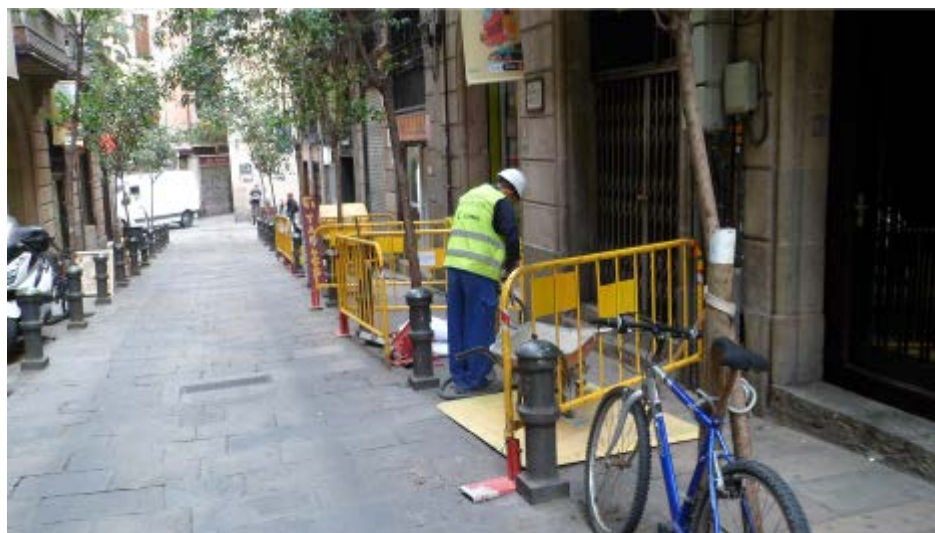

Fig.5.- Rasa 100: diverses vistes dels treballs

Fig.6.- Rasa 100: vista de l'edifici de Comtessa de Sobradriel, núm1.

Fig.7.- Rasa 100: Aparició xarxa elèctrica actual i nova escomesa

Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer Comtessa de Sobradriel, núm. 1-3 i carrer Avinyó núm. 34, de Barcelona (Barcelonès)

Fig.8.- Rasa 200, tubular del carrer Avinyó cantonada carrer Comtessa Sobradriel: diverses fases dels treballs

Fig.9.- Rasa 200, excavació i cobertura de la tubular del carrer Avinyó